Відгук офіційного опонента

доктора економічних наук, професора Храпкіної Валентини Валентинівни на дисертаційну роботу Антонова Романа Андрійовича на тему «Управління конкурентоспроможністю ІТ-підприємства в умовах трансформаційних змін», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дослідження

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується стрімкими технологічними трансформаціями, що охоплюють практично всі сфери суспільного життя. Ці зміни зумовлюють суттєву перебудову економічного ландшафту, створюючи нові умови функціонування для суб'єктів господарювання, зокрема ІТ-підприємств. У таких умовах зростає роль ефективного управління конкурентоспроможністю як чинника забезпечення сталого розвитку бізнесу. Поява нових цифрових технологій, зростання невизначеності зовнішнього середовища, підвищення запитів клієнтів до інноваційних та персоніфікованих продуктів/послуг, а також еволюція ринку праці — усе це формує нові виклики для управлінських команд. Підприємства мають не лише адаптуватися до динамічних змін, але й активно формувати нові конкурентні переваги, аби залишатися релевантними на національних та глобальних ринках.

Особливої актуальності набувають дослідження, спрямовані на пошук сучасних підходів до управління конкурентоспроможністю саме ІТ-підприємств, адже ця галузь є флагманом цифрової трансформації економіки. У цьому контексті тема дисертаційної роботи Антонова Романа Андрійовича є своєчасною, науково обґрунтованою та важливою з точки зору практичного застосування. Вона відповідає актуальним потребам економічної науки і запитам бізнес-практики в умовах трансформаційних змін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна.

Аналіз структури і змісту поданої на захист дисертаційної роботи, докладне вивчення наукових положень і висновків дисертації здобувача дозволяють дійти

висновку про загальну наукову обґрунтованість викладених положень, достовірність сформульованих висновків та рекомендацій. Зміст дисертації охоплює ключові аспекти обраної теми дослідження, поставлена мета досягнута, завдання вирішені, а практичні рекомендації сформульовано у висновках роботи.

Дослідження виконано з опрацюванням наукового доробка вітчизняних і зарубіжних учених; матеріалів науково-практичних конференцій, фахових періодичних видань; законодавчих та нормативно-правових документів України; офіційних статистичних даних Державної служби статистики України; ресурсів мережі Інтернет та інших джерел. Основні положення супроводжуються достатньою кількістю відповідних ілюстративних матеріалів (в тому числі таблиць, графіків тощо), що значно підвищує рівень сприйняття матеріалу.

Дослідження базується на системному підході, комплексі загальнонаукових та спеціальних методів. Сформульоване дисертантом наукове завдання знайшло нове вирішення в представленому дослідженні.

Рекомендації автора, висвітлені в дисертації, пройшли апробацію, що підтверджується відповідними довідками. Вищезазначене дає підстави стверджувати, що основні наукові положення, висновки і рекомендації дисертації достатньо обґрунтовані і достовірні.

Наукова новизна отриманих результатів

Наукова новизна представленої дисертації має як теоретичну, так і практичну цінність, яка полягає в успішному розв'язанні наукової проблеми, що пов'язана з управлінням системою конкурентоспроможності ІТ-підприємства. Вперше розроблено модель формування конкурентних переваг ІТ-підприємства, як концепцію домінування над конкурентами та досягнення стійкого успіху на ринку, який постійно змінюється під впливом нових технологій і зміни цінностей, та фокусується на лідерстві на ринку, комплексності, гнучкості та адаптивності, інноваційності, персоніфікації, цифровій трансформації, розвитку талантів і лідерів, співробітництві та партнерстві; передбачає набуття цифрової конкурентоспроможності, як багаторівневої системи технічної, організаційної, агентської, інформаційно-інтелектуальної (культура знань), соціальної (культура змін) складових, які створюють унікальні ресурси та можливості, що у цілому

дозволило поглибити розуміння викликів щодо збереження конкурентних переваг ІТ підприємства (швидкі технологічні зміни, зростання конкуренції, динамічність уподобань споживачів, захист інтелектуальної власності, дефіцит людського ресурсу, невизначеність регуляторних змін), що дозволило обґрунтувати ключові елементи моделі формування конкурентних переваг ІТ-підприємства на засадах адаптивності та комплексності в умовах цифрової трансформації: інноваційність та технологічна досконалість; якість ІТ продукту/послуги; маркетинг і продажі; досвід, навички, персонал; управління і культура; партнерство і мережеві ефекти;

удосконалено:

– методичний підхід до комплексного визначення факторів конкурентоспроможності ІТ-підприємств, який на відміну від існуючих, ґрунтується на діагностиці середовища; ідентифікації внутрішніх факторів на основі поєднання моделі Портера (ефективність операцій, інноваційна діяльність, фінансові результати та стратегічні ресурси), BSC (кластери: фінансовий, клієнтський, внутрішні бізнес-процеси, навчання та розвиток), методу аналізу мережі (ANP); визначення зовнішніх факторів на основі PEST аналізу; регресійного аналізу за допомогою методу найменших квадратів (OLS) сукупності найбільш значущих внутрішніх і зовнішніх факторів, що дозволило виявити зовнішні та внутрішні фактори конкурентоспроможності вітчизняних ІТ-підприємств, джерела формування їх конкурентних переваг та окреслити напрями удосконалення системи управління конкурентоспроможністю у контексті адаптивності до сучасних тенденцій;

– підходи до стратегічного управління системою конкурентоспроможності ІТ-підприємства, яка на відміну від існуючих, базується на стейкхолдерській моделі стратегічної взаємодії з усіма зацікавленими сторонами його внутрішнього та зовнішнього середовища для забезпечення розвитку на основі стійких конкурентних переваг, що забезпечується застосуванням реляційного або партнерського ресурсу, який забезпечує додаткові джерела конкурентних переваг у процесі міжфірмової взаємодії (міжрганізаційні конкурентні переваги), стійкого розвитку, що дозволить посилити конкурентні позиції, як на національному, так і міжнародному ринку шляхом удосконалення існуючої бізнес-моделі або створення нової;

набули подальшого розвитку:

– змістовна інтерпретація системи конкурентоспроможності підприємства, як комплексного поняття, що відображає динамічну здатність підприємства виробляти продукт/послугу, який краще, ніж аналогічний від конкурентів, задовольняє персоніфіковані потреби споживача завдяки своїй особливості (унікальності) за умови підвищення загальної ефективності та результативності; стійку здатність ефективно реагувати та адаптуватися до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі щодо формування, захисту, розвитку стійких конкурентних переваг і потенціалу конкурентоспроможності на основі ефективного залучення та використання ресурсів, впровадження інноваційних технологій та нових підходів до управління, розвитку програм розвитку талантів і лідерів тощо. Такий підхід дозволяє обґрунтувати управління системою конкурентоспроможності підприємства та методичну основу для її розвитку в умовах технологічних змін і цифрової трансформації;

– концептуальні підходи до управління системою конкурентоспроможності підприємства, як сукупності управлінських дій та рішень щодо формування, збереження, удосконалення конкурентних переваг задля стійкого економічного зростання у мінливому середовищі, що базуються на оновленій парадигмі управління системою конкурентоспроможності підприємства (інноваційний процес; стратегічний характер; комплексність; взаємозв'язок з іншими рівнями економічної системи; взаємозв'язок із зацікавленими особами; відкритий, ієрархічний, наскрізний характер системи; якість процесу управління (гнучкість, адаптивність, стійкість); цифрова трансформація та інтелектуалізація; соціалізація), що відповідає умовам зміни конкуренції та конкурентного середовища в умовах глобальних змін і цифрової трансформації;

– концептуальні засади урахування міжнародних аспектів діяльності у загальній системі управління конкурентоспроможністю ІТ-підприємства, що, на відміну від інших, ґрунтується на особливостях ІТ-підприємства та ключових аспектах його функціонування (технологічний, організаційний, економічний, соціальний, юридичний, комерційний), ранжування і оптимальний взаємозв'язок яких дозволяє ефективно вирішувати завдання щодо формування ефективної стратегії конкурентних переваг;

– аналіз стану та динаміки конкурентоспроможності підприємств ІТ сектору України на основі сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів та показників, які їх характеризують, що дозволило виявити виклики та потенціал зростання конкурентоспроможності на сучасному етапі цифрової трансформації, узагальнити конкурентні стратегії на міжнародних ринках, обґрунтувати напрями удосконалення управління системою конкурентоспроможності на принципах комплексності та адаптивності, а також стейкхолдерської взаємодії.

Аналіз отриманих наукових результатів дозволяє зробити висновок про те, що вони відповідають поставленим завданням дослідження та удосконалюють існуючі теоретичні та практичні підходи до управління процесом підготовки кадрів вищої кваліфікації

Повнота викладення основних положень дисертації в опублікованих працях

Ключові положення та результати дисертаційного дослідження опубліковані переважно одноосібно та у співавторстві у 9 наукових працях, з яких 4 статті представлені в наукових фахових виданнях України, 5 публікацій апробаційного характеру. Представлена кількість публікацій дозволяє вважати виконаними положення Постанови КМУ № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Отримані результати дослідження, висновки та рекомендації мають теоретичне та практичне значення. Наукове значення отриманих у процесі дослідження результатів полягає у обґрунтуванні теоретичних та методичних засад управління системою конкурентоспроможності ІТ-підприємства у сучасних умовах зміни бізнес середовища.

Дисертаційну роботу виконано в межах ініціативної науково-дослідної теми кафедри фінансів, обліку та підприємництва Херсонського державного

університету "Конкурентоспроможні механізми забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств в умовах світової економічної кризи (шифр державної реєстрації – 0123U102175) в рамках, якої було досліджено фактори конкурентоспроможності та джерела формування конкурентних переваг вітчизняних ІТ-підприємств та у межах ініціативної науково-дослідної теми кафедри економіки, менеджменту та адміністрування Херсонського державного університету "Стратегічне управління економічною діяльністю підприємств у контексті сталого розвитку" (шифр державної реєстрації – 0123U104063) в рамках якої було досліджено сучасні підходи до управління системою конкурентоспроможністю ІТ-підприємств на основі взаємодії із зовнішніми та внутрішніми стейкхолдерами

Отримані результати дисертаційного дослідження можуть стати основою для удосконалення методичних підходів до управління конкурентоспроможністю як ІТ-підприємств, так і підприємств інших сфер і галузей економіки. Результати дисертаційного дослідження використовуються в освітньому процесі Херсонського державного університету під час викладання дисциплін "Електронна комерція", "Управління стартап проектами", "Інтернет маркетинг" та "Управлінські інформаційні системи в аналізі і аудиті".

Основні результати дисертаційної роботи виголошено та обговорено на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції "Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів" (м. Херсон, 17-18 листопада 2021р.); Міжнародній науково-практичній конференції "Сучасні проблеми менеджменту" (м. Київ, 28 жовтня. 2022р.); Міжнародній науково-практичній конференції "Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів" (м. Івано-Франківськ, 03-04 листопада 2022р.); Міжнародній науково-практичній конференції "Сучасні проблеми менеджменту" (м. Київ, 20 жовтня. 2023р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції "Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством" (м. Полтава, 28-29 березня 2024р.)

Результати досліджень набули практичного впровадження в діяльності ПП "Собрі" (довідка № 38 від 05.03.2025 р.) та освітньому процесі Херсонського державного університету від час викладання освітніх компонент «Електронна комерція», «Управління стартап проектами», «Інтернет маркетинг» та «Управлінські інформаційні системи в аналізі і аудиті».

Відомості про дотримання норм академічної доброчесності

Аналіз дисертації та наукових публікацій дисертанта, у яких висвітлені основні наукові результати дослідження, дає підстави констатувати, що здобувачем не порушено норм академічної доброчесності. Зокрема, дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права. Факт відсутності порушень норм академічної доброчесності підтверджується звітом подібності.

Дискусійні положення та зауваження

Даючи позитивну оцінку науковим здобуткам автора та їх практичній значущості, важливо вказати на певні зауваження та дискусійні положення, які потребують додаткових пояснень та уточнень, зокрема:

1. У першому розділі дисертації обґрунтовано, що, попри зростання експортного потенціалу українських ІТ-підприємств, їхня залежність від зовнішніх ринків створює вразливість до глобальних економічних криз і політичної нестабільності. Доцільно було б детальніше розглянути можливі механізми диверсифікації ринків та стимулювання внутрішнього попиту на ІТ-послуги.

2. Положення про домінування принципу «переможець отримує все» в умовах цифрової конкуренції, на нашу думку, потребує певного уточнення, оскільки на практиці існують численні ринкові ніші, де малі та середні ІТ-компанії можуть ефективно конкурувати з великими гравцями..

3. У другому розділі відзначено, що український ІТ-сектор демонструє високу адаптивність до зовнішніх викликів, зокрема збереження темпів експорту в умовах війни. Проте варто додатково висвітлити потенційні ризики втрати клієнтів та релокації компаній за кордон, що може мати довгострокові наслідки для

розвитку галузі.

4. В роботі недостатньо опрацьованим залишається аспект соціальних чинників зовнішнього середовища, які можуть суттєво впливати на рівень конкурентоспроможності ІТ-підприємств.

5. У третьому розділі зазначено про загрозу недобросовісного використання розробок і високий ризик плагіату, що знижує інноваційну активність. Доцільним було б доповнити дослідження розробкою механізмів захисту прав інтелектуальної власності у межах запропонованої моделі управління конкурентоспроможністю.

6. З огляду на те, що запропонована модель базується на інноваційному векторі формування конкурентних переваг, доцільним видається проведення більш глибокого аналізу обмежень, пов'язаних із недостатнім розвитком інститутів венчурного фінансування та обмеженою підтримкою з боку державних програм. Разом з тим, варто було б окреслити потенціал залучення альтернативних джерел інвестицій, зокрема міжнародних грантів, міжрегіональних партнерств, краудфандингових механізмів та інших форм фінансової підтримки інноваційних ІТ-проєктів.

Висловлені зауваження не знижують теоретичної та практичної цінності представлених у дисертаційній роботі наукових розробок автора, оскільки вони, певним чином, носять дискусійний характер та можуть бути предметом авторської аргументації на прилюдному захисті.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Антонова Романа Андрійовича на тему «Управління конкурентоспроможністю ІТ-підприємства в умовах трансформаційних змін», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» є завершеним науковим дослідженням, має теоретичну та практичну значущість, не порушує принципів академічної доброчесності. Поставлена мета дослідження досягнута, завдання вирішені.

Основні положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертації, є обґрунтованими та достовірними, отримали апробацію на науково-практичних конференціях, запроваджені у діяльність підприємств та закладів освіти. Основні

результати дисертаційної роботи знайшли відображення у публікаціях автора.

За змістом і формою дисертаційне дослідження Антонова Романа Андрійовича на тему «Управління конкурентоспроможністю ІТ-підприємства в умовах трансформаційних змін», за своєю тематикою, змістом, вирішенням актуальних наукових та практичних проблем, рівнем наукової новизни, значенню отриманих результатів та наданих науково-практичних рекомендацій відповідає спеціальності 051 «Економіка», вимогам наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12 січня 2017 року (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Антонов Роман Андрійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри маркетингу та управління

бізнесом Національного університету

«Києво-Могилянська академія», м. Київ В.В. Храпкіна

Особистий підпис В.В.

ЗАСВІДЧУЮ

Начальник ВК

Національний університет «Києво-Могилянська академія» * Міністерство освіти і науки України * Національний університет «Києво-Могилянська академія» * Ідентифікаційний код 16459396